

כח התשובה

באגדות החורבן (גיטין נז, ועוד) ישנה נקודה אגבית שלא נותנים עליה את הדעת, ענין העולה מאליו, אבל נראה שיש בה את אחד מה'חידושים' הלא-נתפסים באין-גבול של תורה הקדושה בכלל ומצוות התשובה בפרט, ובד בבד גילוי על "מדרך הטוב להטיב, למחול, לסלוח, לקבל שבים".

בחז"ל (סנהדרין שם, איכה רבתי ד טז) מבואר שנבוכדנצר חשש להחריב את בית המקדש, הוא היה מאותם בודדים שלא מתו כשמלאך ה' הכה את צבאו האדיר של סנחריב, ברגע אחד, והכיר מקרוב בכחו הגדול של הקב"ה. ועל אף שאומות העולם לחצו עליו לכבוש את ירושלים, וגם בת קול מן השמים הורתה לו כן, המתין נבוכדנצר שמונה-עשרה שנים! עד שעלה לירושלים (על חומותיך פרק 'עבדא בישא' הערה ב), וגם אז קסם ארבעים-ותשעה קסמים לוודא שירושלים אכן תיפול בידו (שם עמ' נא, וע' רש"י ביחזקאל כא כח).

ובכל זאת, נבוכדנצר לא היה רגוע, מה עושה אם כן 'יפה-נפש' כמוהו כשהוא מאד רוצה משהו אבל מה לעשות – יש אלוקים...? איך הוא מתמודד עם 'ראת-שמים' כזו? ובכן, עלה נבוכדנצר בראש צבאו עד אנטוכיא, ומשם ואילך לא המשיך לירושלים, אלא בחר ב"רב-טבחים" שלו – נבוזראדן, שהוא יובל את הצבא לירושלים, סמוך ובטוח עליו שיעשה בירושלים כחכמתו... 'ראש-קטן' קוראים לזה היום! נבוזראדן זה גם הוא נשתייר מצבא סנחריב, אך אפילו 'קורטוב-יראה' של מורו ורבו לא היה בו, נו, אם ראשונים כחמורים...

נבוכדנצר שלח לו מושא 300 פרידות טעונות פטישי ברזל (סנהדרין שם), אבל הוא לא הצליח להבקיע את שעריה כי אם ב...פטיש אחרון!!! ו...לאחר שלוש וחצי שנים!!! 'שיא-גינס' של דבק ברעתו, ואנו מקבלים כבר מושג מה ברשעתו ואכזריותו של זה, לא להתייאש עד הפטיש האחרון שעל הפרידה ה-300!!!

אך כמו שהודגש זהו רק "מושג-מה", הנה בפטיש האחרון הובקעה העיר, הצבאות הבבלים שוטפים אל תוכה ושלוש שבועות ממלאים את ירושלים דם וזועה מצד לצד. אך גם כאן נבוזראדן 'מככב', גובר על כולם בספורט-ההשמדה, ומקבל בחז"ל 'יחס-אישי' על מעשיו. נבוזראדן נכנס לו לבית המקדש, ורואה דם תוסס של זכריה הנביא שנהרג שם 258 שנים קודם לכן! (קהלת רבה ג כ, ורד"ל שם), נבוזראדן צדיקא סולד מרצח... גם מכבד מאד תלמידי חכמים ותובע את עלבונם... מזמן הוא אליו את 71 סנהדרי גדולה ו-23 סנהדרי קטנה – חסידי עליון קדושי מעלה, וכ"כפרה" על רצח הנביא עורף אותם על דמו, דם הנביא המשיך לתסוס וממילא הצדק גם הוא ממשיך "לשחור" תרתי משמע במפלצת-הצדק. נבוזראדן הזמין אליו תינוקות של בית רבן, וכשגם דמם השפוך לא מניח את דם הנביא 'מקנח' נבוזראדן בשמונים אלף פרחי כהונה, "עד שקטל עליו תשעין וארבעה ריבוא" (גמרא שם) כלומר 940,000 נפש ל"תיקון" העוול ול"כפרת" העוון.

קיבלנו אם כן "ביבליאוגרפיה" מתומצתת על אותו כתם-אנושות הנקרא נבוזראדן, שאכן בצדק ויושר זכה לתואר "רב-טבחים" בדור "הנפילים" של נבוכדנצר וחביריו.

נעזוב רגע את התיאור, את ההיכל והעזרות המדממים, שאגות הטובחים ונאקות הנטבחים, וננסה לדמיין מה דינו של יצור זה? מה מקום התבצר לו בשאול? ברור כי הוא מ'היושבים ראשונה' ואין לו הרבה מתחרים, הלא אפילו על אנחה של יהודי, אין מושג בגודל הפרעון שתובע 'בעל-חובינו', אז ההורג נפש אחת מישראל? וקל-וחומר "רב-מרצחים"?! כמו שגם על הריסת בית המקדש – בית השם אין לקנאות ב"מתנת חלקו" של הקטן בחילי נבוזראדן, כל-שכן במצביא בכבודו ובעצמו.

¹ בילקוט שמעוני (קהלת תתקפט) מביא מתנחומא על נבוכדנצר "שהחריב את בית המקדש ולא נכנס לתוכו שהיה מתירא, מה עשה מיכאל? ירד ואחז בסוסו, והכניסו לתוך קדש הקדשים", ואולי באמת הוא מחלוקת בחז"ל אם נבוכדנצר עלה לירושלים, אך אפשר ליישב שלאחר שנכבש המקדש הגיע נבוכדנצר לירושלים, אלא שגם אז הגיבור הגדול הזה לא העיז להכנס למקדש, ומיכאל המלאך הוצרך לגרור אותו פנימה. ובכך גם מתיישב מה שאומרים בקינות (קינה כד) מר"א הקליר שי"א שהוא התנא ר"א ברבי שמעון, "גאווה עטה וכיבה המנורה", ואם לא בא לירושלים איך כיבה המנורה. ואולם לאחר שכבר נדחף לבית המקדש, חזר להיות מה שהוא וכיבה המנורה ברוב גאווה.

אך, הנה חז"ל הקדושים מגלים את אוזנינו דבר איום, מאותם הגילויים שאין להם אח וריע מיום ברוא אלוקים ארץ ושמים. עומד לו נבזראדן מר-המות תרתי משמע בבית הקברות שחנך ב... בבית-המקדש, מן הסתם מאות אלפי גופות צבורות מגובבות סביבו, דם עד ברכיו או חוטמו, מדיו מוכתמים, חרבו נוטפת. לכאורה פסגת החלומות של ארכי-רוצח, רק לכאורה, כי... לא יאומן... "הרהר תשובה בדעתו, אמר - ומה אם על נפש אחת כך, מי שקטל כל אותם נשמות על אחת כמה וכמה".

הרהר תשובה...

היכן??? באיזה מצב??? עם איזה מאזן זכויות???

נתאר לעצמינו את "נבזראדן" שלפני 70 שנה, באושוויץ, אצל תאי הגזים, בינות למליונים חרוכים מעש יידי, בין נעלי-תניוקות שיני זהב וסבונים משומן אדם... ומרהרת שוב...

ודוקא הזוועה שהוא עצמו גרם, ה'שואה' שהוא עצמו המיט, היא היא שחוצבת רגשות בסלע לבו, היא היא שמייצרת אנושיות במח-החיה, כי דם הנביא התוסס לא "דם" הוא אלא "נפש", והבשר שחיתך בו לא "גופות" המה אלא "הני נשמתא", וא"כ איפוא כל המתרחש לנגד עיניו אין זו תבוסה-מדינית גרידא, אין זו מפלה-לאומית בלבד, זהו עונש, ואם-כך הרי שיש מעניש, כלומר -

כלומר - יש מנהיג לבידה!!!

יש דיין ויש דיין!!!

העולם אינו הפקר!!!

וממחשבה למעשה "שלח שטר פורטיתא לביתיה", ו...

"ואיגיר" - - -

וחז"ל מעידים עליו שם "נבזראדן גר-צדק היה!"

גר צדק!!!

כתינוק שנולד!!!

אין מזכירין לו מעשיו הראשונים!!!

ורש"י בקהלת (ט"ד) אף מגלה לנו שהוא ב...גן-עדן!!!

אבל מה עם סנהדרי גדולה וקטנה...???

עם תשעים וארבעה ריבוא...???

הריסת ושריפת בית השם...???

אין אבל...

אז מה יש עוד להכביר על מצות התשובה...²

² להשלמת העניין יש להביא את דברי המדרש על סופו של נבוכנצר (בתי מדרשות ח"ב, תוספתא בתרגום ריש יחזקאל), על הפסוק 'ואתה אמרת אעלה על במתי עב וגו' אך אל שאול תורד אל ירכתי בור': "ואתה אמרת אעלה לשמי השמים, ואחריב מעונות עליונים, ואלחם עם קדושי עליון. לכן אני אוריד אותך לשבעה מעונות תחתונים, ואלו שמותם: שאול, באר שחת, גיהנם, דומה, ארקא, טיט היון, ואבדך לעולם - מקום אשר השמש והירח אינם זורחים שם, ומדרך כף רגלי בני אדם אינו נשמעת שם, ותהיה נפשך מתלקחת בתוך הגיהנם עד שיבוא הדין הגדול, כמו שכתוב (ישעיה יד טו) אך אל שאול תורד אל ירכתי בור. באותה שעה נשלחו עליו מלאכים אכזרים, השחיתו והורידו אותו לאבדון עולם, מקום אשר סנחרב מלך אשור חונה שם, והיו שניהם מהלכים בחושך. ענה סנחרב המלך ואמר לנבוכדנצר: מי אתה? ענה

ב.

מקרה אחר נמצא באיסור עבודה זרה, עם מנשה מלך ישראל, וכך נאמר עליו בפסוק: "ויבן מזבחות לכל צבא השמים בשתי חצרות בית השם" (מלכים ב, כא ד), מנשה לא סגד לעבודת-אלילים מסויימת ולא התמכר לפולחן מסויים, הוא ערך תערוכה של עבודות-זרות, אוסף של פולחנים לכל צבא-השמים, "דבר גדול" כשלעצמו, אבל יותר מזה - היכן ראה מנשה את המקום האידיאלי לעשות דבר כזה? היכן הוא מצא את המתחם המתאים ביותר למפגן כזה?

"בבית אשר אמר השם אל דוד ואל שלמה בנו בבית הזה ובירושלם אשר בחרתי... אשים את שמי לעולם" (שם ז) - דווקא שם!!

אלא שגם בכך לא די, ויש עוד שתי דיוטות-תחתונות זו למטה מזו:

א. "שעשה צלם משאוי אלף בני אדם!"

ב. "א"ר יוחנן בתחלה עשה לו פרצוף אחד ולבסוף עשה לו ארבעה פרצופים - כדי שתראה שכינה ותכעוס!" (סנהדרין קג:).

כלומר שמכל צד שהשכינה תסתכל לביתה שלה - לבית-המקדש, תראה ותכעוס... כזה היה עולם-המושגים של מנשה, זו האטמוספירה הרוחנית בה הוא חי.

לאחר תקופה מנשה נלכד בידי הכשדים, הם הכניסו אותו לתוך דוד של נחושת והסיקו תחתיו... "כיון שראה שצרתו צרה - לא הניח עבודה זרה שבעולם שלא הזכיר! וכיון שלא הועיל לו כלום אמר: זוכר אני מה שהיה אבי מקריא לי, 'בצר לך ומצאוך וגו' ושבת עד ה' אלהיך', הרי אני קורא לו, אם עונה לי מוטב ואם לאו הרי כל הפנים שווין!"

קשיות-עורף לא הגיונית, כשגם במצב-סופני של כליאה בתוך דוד-נחושת-מוסק לא לוותר על אף עבודה זרה שבעולם! ורק כשאילו משום-מה לא מחזירים תשובה מגיע תורו של הקב"ה... בסוף הרשימה, אחרי כל השיקוצים והגילולים.

ובאיזו צורה פונים לקב"ה אחרי כ"כ הרבה מעשים ופעולות של ריחוק? ואחרי שהקדימו לפניו את הבל-אלילי אומות העולם? בכניעה? בבכי וכריעה על ברכיים?

"אם עונה לי מוטב ואם לאו הרי כל הפנים שווין" - - -

הבן-אדם הולך להפוך ברגעים-הקרובים לפחם מפויח, להנמס ולטפטף יחד עם הנחושת בחום הכבשן, והוא מציב תנאים... ומלאכי השרת אכן סתמו חלונות-שמים שלא תעלה תפלתו, ואמרו לקב"ה: אדם שהעמיד צלם בהיכל אתה מקבלו בתשובה? אמר להם הקב"ה: אם איני מקבלו בתשובה הרי אני נועל דלת בפני כל בעלי תשובה! והוא הרי קיבל על עצמו שאם הקב"ה עונה לו הוא חוזר בו מהכל!

אז - חתר לו חתירה מתחת כסא הכבוד וקיבלו, וישיבהו ירושלים למלכותו. כי אחרי הכל ולמרות הצורה שבה הוא עשה זאת, הוא קיבל על עצמו לחזור בתשובה!!! באותה שעה אמר מנשה: יש דין ויש דיין! (ילקוט מעם לועז, מלכים ב, עמ' רנא, עפ"י ירושלמי סנהדרין י ב).

על אף תערוכת-הצלמים בחצרות בית ה', והעמדת צלם-מרובע-פנים בתוך ההיכל, ולמרות החזרה בתשובה-הלא-נכנעת, הקב"ה חתר לו חתירה לקבל אותו בתשובה, והחזיר לו את המלוכה. וכל-כך-למה?

נבוכדנצר ואמר לו: אני נבוכדנצר הכשדי שמרדתי באלהי העברים, והחרבתי העיר ירושלים, והגליתי העם אשר בה לארץ אלהי. ענה סנחרב ואמר לנבוכדנצר: רשע בן רשע, בן בנו של נמרוד הרשע, הלא בעיניך ראית (ולא) [והלא] באזנך שמעת, מה שעשה עמי אלהי העברים, שהשכינ והעלה אותי לעיר העברים, וידי לא שלחתי בה, ויצא אחד מן מלאכיו וישרף את מחני באש, ולא נשאר לי מאומה רק אני לבדי, ואתה מה עצתך אל העברים. ענה נבוכדנצר ואמר: לו עתה אם יתן לי אלהי העברים אלך ואבנה אותו באבנים טובות ומרגליות, ענה סנחרב ואמר לו: רשע, שוטה שבעולם, הלא שמעת מה שמושלים העברים לאמר, מי שלא טרח בערב שבת מה יאכל בשבת? ! באותה שעה נשלחו עליו מלאכים אכזרים השחיתו והורידו אותו לאבדון כמו שכתוב ומפורש".

שלא לנעול דלת לבעלי-תשובה! כלומר – להוכיח ל"חי" כי כל עוד הוא כך - "חי" ולא מת - הרי הוא בר-שינוי מכל דיוטא שיעמוד בה!!